

УДК 001(477)(092)+378
ББК 72(4Укр.)я434+74.58
1-18

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:
Серія КВ №20173-9973 ПР від 15.07.2013 р.

Збірник включено до Переліку наукових фахових видань України
(Наказ Міністерства освіти і науки України № 241 від 09.03.2016 р.).

Рекомендовано до друку вченою радою Кам'янець-Подільського
національного університету імені Івана Огієнка
(протокол № 14 від 3 листопада 2016 р.).

Рецензент:

С. Т. Шабат-Савка, доктор філологічних наук, доцент.

Головний редактор:

Л. М. Марчук, доктор філологічних наук, професор.

Відповідальний редактор:

В. П. Атаманчук, кандидат філологічних наук, доцент.

Відповідальний секретар:

Т. О. Джурбій, кандидат філологічних наук, старший викладач.

Редакційна колегія

С. Д. Абрамович, доктор філологічних наук, професор;

Н. І. Бернадська, доктор філологічних наук, професор;

О. С. Волковинський, доктор філологічних наук, професор;

О. В. Кеба, доктор філологічних наук, професор;

І. О. Кучинська, доктор педагогічних наук, професор;

І. Й. Набятович, доктор філологічних наук, професор;

Г. Й. Насміничук, кандидат філологічних наук, доцент;

О. А. Рарницький, кандидат філологічних наук, доцент;

Н. П. Шеремета, кандидат філологічних наук, доцент.

I-18 **Іван Огієнко і сучасна наука та освіта** : науковий збірник : серія філологічна / [редкол.: Л. М. Марчук (гол. ред.), В. П. Атаманчук (відп. ред.) та ін.]. — Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2016. — Вип. XIII. — 384 с.

Матеріали збірника репрезентують неповторний феномен державницької, духовно-культурної, наукової діяльності Івана Огієнка. Статті присвячені осмисленню, інтерпретації, дослідженню та розвитку наукових і творчих концепцій Івана Огієнка та їх проєкцій на сучасний освітній простір.

Збірник адресовано науковцям, учителям, студентам, усім, хто цікавиться проблемами української духовності та культури

УДК 001(477)(092)+378
ББК 72(4Укр.)я434+74.58

ISSN 2309-7086

© К-ННУ імені Івана Огієнка, 2016

Ministry of Education and Science of Ukraine
Kamianets-Podilsky Ivan Ohienko National University
Ohienko Research Centre

IVAN OHIENKO AND MODERN SCIENCE AND EDUCATION

SCIENTIFIC COLLECTIONS

Philological Series

Issue XIII

Kamianets-Podilsky Ivan Ohienko National University
2016

УДК 004.47:001.1:075
ББК 72.01:001.1:075

Складено при підтримці державної допомоги науковим видавництвам
України (Фінансування здійснює Державне агентство з питань
культури, молодіжної політики та спорту України за наказом
Міністерства освіти і науки України № 141 від 29.03.2016 р.)
Рекомендовано до друку редакцією Кам'янець-Подільського
національного університету імені Івана Огієнка
Підписано до друку 7 листопада 2016 р.

Редактори:
С. І. Вайт-Сивак, доктор філологічних наук, доцент

Технічний редактор:
А. М. Марчук, доктор філологічних наук, професор

Відповідальний редактор:
В. П. Агапінчук, доктор філологічних наук, доцент

Відповідальний секретар:
Т. О. Даринська, доктор філологічних наук, старший викладач

Редакційна рада:

- С. А. Міронець, доктор філологічних наук, професор
- В. І. Бірюк, доктор філологічних наук, професор
- В. С. Пондирівський, доктор філологічних наук, професор
- О. В. Вайт, доктор філологічних наук, професор
- І. О. Кучеренко, доктор педагогічних наук, професор
- В. П. Агапінчук, доктор філологічних наук, професор
- В. П. Агапінчук, доктор філологічних наук, професор
- В. П. Агапінчук, доктор філологічних наук, професор
- В. П. Агапінчук, доктор філологічних наук, професор

Видання «Іван Огієнко і сучасна наука та освіта» належить до серії «Науковий збірник» (серія філологічна) видавництва «Науковий збірник» (вул. Шевченка, 10) та № 13. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2016. — Вип. XIII. — 132 с.

Матеріали, надані до друку, не перевірялися редакцією. Редакція не несе відповідальності за зміст наданих матеріалів. Редакція не несе відповідальності за зміст наданих матеріалів. Редакція не несе відповідальності за зміст наданих матеріалів.

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Науково-дослідний центр огієнкознавства

ІВАН ОГІЄНКО І СУЧАСНА НАУКА ТА ОСВІТА

НАУКОВИЙ ЗБІРНИК
SCIENTIFIC COLLECTIONS

Серія філологічна
Philological Series

Випуск XIII

Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка
2016

10. Тоцька Н. Засоби милозвучності української мови / Н. Тоцька // Урок Української. — 2003. — №10. — С. 29-32.
11. Чередиченко І.Г. Нариси з загальної стилістики сучасної української мови / І.Г. Чередиченко. — К., 1962. — 486 с.
12. Фаріон І.Д. Звуки — національні коди мови / І.Д. Фаріон // Мова і культура. — К.: Вид. дім Дмитра Бураго, 2002. — Вип. 5, т. 2, ч. 2 : Культурологічний компонент мови. — С. 80-190.
13. Яворська Г.М. Дескриптивна лінгвістика як дискурс: мова, культура, влада : [монографія] / Г.М. Яворська / Нац. акад. наук України. Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні. — К., 2000. — 288 с.

The article raised the question of euphony (euphony) of Ukrainian literary language in the context of research Ivan Ohienko (Metropolitan Hilarion). It is emphasized that sonority is an integral feature of the Ukrainian language and yet is the evidence of its limitations. The authors attempted to prove that the question need to be studied with the students of agricultural higher educational establishments, for euphony is a natural tendency in regular development and improvement of phonetic language, which outstands with its originality compared to other functional and structural components of language.

Key words: autochthonity, speech, language system, phonetics, sonority (euphony) melodiousness emphasis norms language.

Отримано: 06.09.2016 р.

УДК 821.161.2.09(092):070

Н. М. Тимошук

Вінницький національний аграрний університет

ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ІСТОРИЧНОЇ ДРАМИ ІВАНА ОГІЄНКА «РОЗП'ЯТИЙ МАЗЕПА»

У статті здійснено спробу літературознавчої інтерпретації історичної драми Івана Огієнка «Розп'ятий Мазепа», яка прислужилася розширеною інтелектуальних обріїв, європейській рідної літератури через поглиблення психологізму, розбудувала гуманістичний пафос письменства: відстояла духовні цінності, заперечила бездуховність, піднесла високі зразки мужества, стійкості головної героїні за трагічних обставин буття. Процес мистецького засвоєння та художнього переосмислення історичної постаті Івана Мазепи детермінований плином часу, його ідеологічними й художніми стереотипами і домінантами. Історична драма Івана Огієнка — вагомий внесок у розвій української літератури.

Ключові слова: Мазепа, історична драма, художнє моделювання, проблематика, історизм, ретроспекція.

Постановка наукової проблеми та її значення. Аналіз дослідження з цієї проблеми. Художній образ ясновельможного гетьмана Івана Мазепи був «олітературений» десятками авторів, його зображували Ф. Вольтер («Історія Карла XII»), В. Гюго (поема «Мазепа»), Дж. Байрон (поема «Мазепа»), М. де Вогюс («Мазепа в легенді та історії»), А. Мей (драма «Степовий Король»), Р. Готтшаль (драма «Мазепа»), А. Мютцельбург (повість «Мазепа»), Ю. Словацький (трагедія «Мазепа»), К. Рилєєв (поєми «Войнаровский» і «Мазепа»), О. Пушкін (поема «Полтава»), Ф. Булгарін (роман «Мазепа»), О. Мордовцев (роман «Цар і гетьман»), Ф. Уманець (монографія «Гетьман

230

© Н. М. Тимошук, 2016

Мазепа»), Т. Шевченко (вірші «Чернець», «Іржавець», «Археологічні нотатки»; повісті «Музикант», «Близнець»), С. Руданський (поема «Мазепа, гетьман український»), В. Сосюра (поема «Мазепа»), І. Огієнко (митрополит Іларіон) (драма «Розп'ятий Мазепа») ... Однак «навіть найповніші й найоб'єктивніші видання сучасної мазепіани не несуть вичерпної інформації історико-біографічної та художньої інтерпретації буття і діянь Івана Мазепи» [1, с.170].

Іван Огієнко — «людина енциклопедичних знань, праці та обов'язку» (М. Тимошук). Багатогранність творчого потенціалу цієї особистості, як ученого, педагога, державного, громадського, церковного та культурного діяча, неодноразово ставала об'єктом наукових студій вітчизняних і зарубіжних науковців, адже як молодшавець, літературознавець, редактор, видавець, ректор, міністр, митрополит, історик він зробив вагомий внесок у поступ сучасної української науки.

Неможливо визначити превалюючий напрям діяльності українського мислителя-митрополита Івана Огієнка, хоча важко не погодитися з думкою В.П. Біляцької, «письменницька найменше досліджена» [1, с.170]. П'єтетичний доробок Івана Огієнка — самобутній феномен української літератури ХХ століття, вагомий внесок у розвій естетичної думки рідного краю. Сьогоднішній стан дослідження означеної проблеми сиринчений загальним рівнем літературознавчого осягнення поезики миття. На думку Лії Демидюк, «це зумовлено тим, що дослідники зосереджують свою увагу здебільшого на літературній, педагогічній та перекладацькій діяльності цієї різносторонньо обдарованої особистості» [3, с. 170]. Звісно, українське «материкове» літературознавство зусиллями О. Даниліної, Є. Сохалької, М. Тимошки, В. Біляцької продовжило і поглибило дослідницьку та видавничу діяльність диспоришних вчених, проте донині бракує літературознавчих досліджень історичної драми Івана Огієнка «Розп'ятий Мазепа». Проблему для автора статті становить історичний дискурс твору, звідси впливає **мета** цієї короткої студії — проаналізувати особливості моделювання історичної постаті гетьмана у драмі.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Темі Мазепи була завжди домінантною та актуальною для Івана Огієнка, він с автором історично-канонічних і науково-дослідних студій, присвячених великому гетьману, а також ним було створено його художній образ в історичній драмі. Сміслова напруга заголовків викликає односпрямовані вібрації образних асоціацій, що задають і волночас містять у собі символічний код до розшифрування художнього змісту цих творів. Назва історичної драми глибоко алегорична — «Розп'ятий Мазепа», адже гетьмана віками «розпинали» як за життя, так і після відходу в небуття. Галаємо, що Іван Огієнко також намагався провести паралель між жертвністю Христа-спасителя та Івана Мазепи. Ідея спасіння нації, держави України, її воля, честь і свобода — це все те, за що «розп'яли» гетьмана українського козацтва. «Не важко здогадатися, що ці проблеми цікавили самого Огієнка і проєктувалися на сучасну Україну, куди не було йому дороги, і були його мрією про волю України, якою він жив усе своє життя. У цьому плані можна говорити про автобіографізм образу Мазепи. Розп'ятість Мазепи — це, передусім, розп'ятість самого Огієнка на чужині» [9, с.182].

Світло письменницького юпітера спрямоване на відтворення мистецтвом слова останніх днів життя розбитого, знеславленого й переслідуваного російським царатом Івана Мазепи після Полтавської битви. Хронологічні межі твору охоплюють невеликий період 1709 року (від 7 липня до 21 вересня), події в драмі розпочинаються в Очакові (перших три дії), а завершуються в Бендерах (четверта та п'ята дії). «Розп'ятий Мазепа» не має гострого сюжету, це драма не дії, а ідей, це інтелектуальна драма [9, с.181].

231

Іван Огієнко «надзвичайно вдало передав ментальність значної частини верхівки козацької держави, серед якої жив гетьман і на яку мусив зважати» [10], зображуючи нараду старшини, яка звинувачувала гетьмана у поразці та недоліках керування державою, бо «мріяв волю Україні здобути тихою ходою» [7, с.182]. Автор вустами запорозьких ватажків дорікає гетьманові за політичні прорахунки, найтяжчі помилки, що призвели Гетьманщину до поразки, серед них надмірна утаємниченість планів, це й незгода із Запорозьким Військом, унаслідок чого народ був не готовий до вирішального кроку і не піднявся на боротьбу, як за часів Б. Хмельницького. Гетьман гідно вислуховує усі звинувачення, гірко підсумовуючи: «Коли ти виконав завдання, то ти герої – навіки славен, а ні, – то йдеш на розпинання, у світі звичай цей – із давсн» [7, с.182].

Пророко-актуально звучать слова гетьмана з далекого 1709 року і нині, у 2016 р., адже він слушно зауважував: «Хіба не бачите і нині: наш край не був готов до бою!.. Як ми всі націю соборну, у всім єдиною не створим, – зітруть нас легко вражі жорна, ми будем вік народом хворим...» [7, с.182]. Проблема «хронічної нашої роз'єднаності, невміння і небажання поступитися власними принципами заради спільної ідеї, прагнення володіти власною булавою» [10] наскрізно звучить у творі як один з домінуючих лейтмотивів.

Національна єдність і цілісність, незалежність України є надзвичайно вагомими для автора, навіть у коментарях «Дієві особи» читаємо: «...у цій драмі слова: Держава, Воля, Ідеал, Мама, Мрія, коли вони визначають Державність України, пишуться з великої букви, як священне слово для українця!...» [7, с.13]. Бажання автора бачити Україну вільною, незалежною державою прочитується навіть у ремарках, «драма дишає» (С. Сохаська) ним. «Цей наш рутинсько-запорожанський дух – це червона нитка й основна ідея твору митрополита Іларіона», [2, с.5] – зазначає професор Бучинський про головну думку твору.

Національна історія відтворена Іваном Огієнком в ретроспекції, асоціативних спогадах героїв: вони пригадують історичні події та події особистого життя, рідні українські землі і звісно, картини знищеного Батурина. Використання ретроспекції сприяє встановленню тісного зв'язку життя окремої людини, в даному випадку – гетьмана, з історичним часом і стає частиною не скільки особистого, стільки загального соціально-історичного часу, поданого в рамках реального» [1, с.174]. Читач сприймає події, як історичного так і приватного характеру, через призму думок, переживань головних героїв.

«Історична особа – це завжди явище своєї епохи, хоча кожен письменник, звертаючись до образу, дивиться на особистість з точки зору свого часу. Можна сказати, що в тому, як інтерпретується який-небудь героїчний вчинок у художньому творі, виявляється світоглядна суть підходу до нього» [11, с.148]. У драмі «Розп'ятий Мазепа» інтерпретовано історичні події, які мали доленосне значення не тільки для гетьмана, а й усієї України. Художньо моделюючи образ головного героя, автор відображає діяння історичної особи, полководця, суспільного діяча, який все життя «...для України готов здобути був і Неба!» [7, с.54], «думав-мріяв про Свободу: дати Мамі Сонечку ясне, здобути Волю для народу» [7, с.14]. Михайло Лещкін, порівнюючи образ Мазепи, змодельований Іваном Огієнком, зазначає: «Втім, його Мазепа, який кається у своїх помилках (відриг від Запорозької Січі, загравання з Москвою та Варшавою тощо), більш перегукується із трактовою М. Костомарова, ніж Л. Стариської-Черняхівської. Втім, і в І. Огієнка – Іларіона І. Мазепа, передусім, – український державник-соборник, патріот-антимосковець, православний християнин, тільки не революціонер, а поступовець» [6, с.159]. Подібно до Мойсея І. Франка, Івана Мазепу не розуміють навіть найближчі люди, зокрема найлютіші звинувачення звучать з вуст Костя Гордієнка.

Формою передсмертної молитви-каяття гетьмана митрополит Іларіон акцентує на політичних поглядах Івана Мазепи, його любові до рідної землі, а також його духовності і непохитній вірі в Українську Православну Церкву. З огляду на це історична драма митрополита Іларіона прояснює не тільки релігійні цінності гетьмана, які не були домінуючими у моделюванні художнього образу гетьмана попередниками Івана Огієнка, автор наголошує на християнському світогляді головного героя і його тверду підтримку і віру в дуалістичну єдність церкви і держави.

Головний зміст художнього твору закодовується певними символічними системами, що мають прадавне міфологічне походження і є засобами вияву підсвідомих потягів душі письменника. Батьківщина у Мазепи асоціюється із високим дубом, могутнім деревом, що є символом «роду, довголіття» [4, с.204], «влади і слави» [8, с.148].

Усі дійові особи драми – люди однієї епохи, одного часу, майже однаково сильні вірою, це переважно старші офіцери, які разом з гетьманом втекли до Бендер: Филип Орлик, Кость Гордієнко, Андрій Войнаровський, Іван Миревич та ін., Іван Огієнко подає їх короткі біографії у надзвичайно розлогих коментарях до драми, це своєрідні «енциклопедичні статті про історичних діячів» [5, с.237]. У творі письменник перейшов від фізичної характеристики до психологічної, від передачі своєрідних рис зовнішнього вигляду героя до дослідження особливостей його внутрішнього життя.

Висновки. Історична драма «Розп'ятий Мазепа» – «один із кращих драматичних творів І. Огієнка» (М. Тимошик), вона прислужилася розширенню інтелектуальних обріїв, європеїзації рідної літератури через поглиблення психологізму, розбудувала гуманістичний пафос письменства: відстоєла духовні цінності, заперечила бездуховність, піднесла високі зразки мужества, стійкості, душевної чуйності головних героїв за трагічних обставин буття. Процес мистецького засвоєння та художнього переосмислення історичної постаті Івана Мазепи детермінований плином часу, його ідеологічними й художніми стереотипами і домінуваннями. Історична драма Івана Огієнка – вагомий внесок у розвій української літератури, духовності, для якої притаманна насиченість історичного матеріалу, художньо правдиве моделювання минулого, тематична різновекторність, глибока проблематичність зображуваних подій. Осмислення поразки під Полтавою й трагедії України через призму реалій сьогоденної боротьби є нині надзвичайно актуальне і вагомим.

Список використаних джерел:

1. Біляцька В.П. Поема «Розп'ятий Мазепа» Івана Огієнка в типологічному зіставленні історичних романів у віршах / В.П. Біляцька // Іван Огієнко: і сучасна наука та освіта : науковий збірник. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2015. – Вип. XI. – С. 170-175.
2. Бучинський Д. Історична драма про гетьмана Мазепу / Д. Бучинський // Віра й Культура (Вінніпер). – 1961. – №8. – С. 5-15
3. Демидюк Л. Вірші Івана Огієнка як інтерпретація поетико-філософського світу Тараса Шевченка / Л. Демидюк // Українське літературознавство. – 2013. – Вип. 77. – С. 171-175.
4. Жайворонек В. Знаки української етнокультури : словник-довідник / В. Жайворонек. – К. : Довіра, 2006. – 703 с.
5. Козачук Н.В. Драматична поема «Розп'ятий Мазепа»: від символізму до антиколоніалізму / Н.В. Козачук // Іван Огієнко: і сучасна наука та освіта : науковий збірник. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2015. – Вип. XI. – С. 236-243.

6. Лещкін М.О. «Я мріяв волю Україні здобути...» (письменники на життєвому шляху Івана Огієнка: драматург Людмила Старицька-Черняхівська) / М.О. Лещкін // Вісник Житомирського державного університету. — 2011. — Вип. 59. Філологічні науки. — С. 158-161.
7. Митрополит Іларіон. Розп'ятий Мазепа: Історична драма на п'ять дій / Митрополит Іларіон. — Вінніпег : Наша культура, 1961. — 89 с.
8. Символи, знаки, емблеми : енциклопедія / авт.-сост. д-р ист. наук, проф. В.Э. Багдасарян, д-р ист. наук, проф. И.Б. Орлов, д-р ист. наук, проф. В.Л. Телицын ; пол. общ. ред. В.Л. Телицына. — М. : Локид-Пресс, 2003. — 495 с.
9. Сохаська Є.І. «Молюся за весь рідний край...» : Штрихи до життя Івана Огієнка та його культурологічної діяльності / Є.І. Сохаська. — Кам'янець-Подільський : ПП Мошак М.І., 2007. — 276 с.
10. Тимошук М. Еволюція творення образу Івана Мазепи у працях Івана Огієнка / М. Тимошук. — Режим доступу: <http://journal.lib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1212>.
11. Червинская О.В. Функциональная специфика творческого восприятия исторической личности (Жанна д'Арк в современной общевропейской и французской литературной традиции) / О.В. Червинская // Вопросы литературоведения. — Чернівці : Рута, 1995. — Вип. 2. — С. 145-159.

The article is an attempt to interpret literary the historical drama «Crucified Mazaepa» of Ivan Ohienko; it has expanded intellectual borders, has made our literature European by deepening its psychological aspects, has developed humanistic pathos of writing. It defend moral values, denied lack of spirituality held the highest examples of courage, characters resistance under the tragic circumstances of life. The process of artistic assimilation and artistic rethinking of hetman Ivan Mazepa is determined by modern realities, their ideological and artistic stereotypes and dominates. The historical drama «Crucified Mazaepa» of Ivan Ohienko is a considerable and valuable contribution to the development of Ukrainian literature.

Key words: Mazaepa, historical drama, art modeling, perspective, historical, retrospection.

Отримано: 21.09.2016 р.

УДК 001(477)(092):811.161.2

А. М. Трембцький

Хмельницький інститут Міжрегіональної Академії управління персоналом

«МОВНІ ЧИСТКИ» ІВАНА ОГІЄНКА ТА ЙОГО СПОДВИЖНИКІВ-ПОДОЛЯН

У статті розкрито відношення великого українця Івана Огієнка (митрополита Іларіона) та одного з його сподвижників – активного діяча української еміграції, подільця Степана Риндика, яких у радянські часи кваліфікували як «українських буржуазних націоналістів», «ворогів українського народу», до гвалтування української мови, до тих хто не дотримувався правил українського правопису.

Ключові слова: вчений, педагог, професор, Іван Огієнко, Степан Риндик, «український буржуазний націоналіст», українська мова, український правопис.

«Найбільше й найдорожче добро в кожного народу – це його мова, ота жива схованка людського духа, його багата скарбниця, в яку народ складає і своє давнє життя, і свої сподівання, розум, досвід, почування» [6, с.2].

Мова визначає не лише національний характер людини, але й є своєрідним генетично кодом зв'язку поколінь. Стародавній Волхвник застерігає: «Не цурайся Роду свого, його Звичаю та Мови; бо рідна Мова і Звичай зберігають енергію нації». Українська мова, – це найкоштовніше надбання українського народу, його найбільший духовний скарб, у якому народ виявляє себе творцем, передає нащадкам свій досвід і мудрість, перемоги і славу, культуру і традиції, думки і сподівання [2].

Головний же обов'язок усіх сучасних українців, – це постійно стежити за своєю рідною українською мовою, насичувати її благодатними, добрими словами, очищаючи від злих і поганих [7, с.4].

Іван Огієнко (митрополит Іларіон, *02(14).01.1882 – †29.03.1972) у праці «Наша літературна мова» (Вінніпег, 1958), яка вперше побачила світ в Україні в 2011 р. [1], звертаючись до українців, пише: «Бережимо свою рідну мову. Рідна мова – це мова наших батьків і мова народу, до якого ми належимо. Рідна мова – то найголовніший наріжний камінь існування народу, як окремої нації: без окремої мови нема самостійного народу» [1, с.45]. «Мова – то серце народу: гине мова – гине народ. Хто цурається рідної мови, – той у саме серце ранить свій народ» [1, с.46].

У цій своїй мовознавчій праці великий українець звертається до проблеми урядової мовної русифікації в Україні. Він зокрема пише, що в 1930-х роках в Україні значно збільшився «російський урядовий тиск, почався сильний тиск і на українську мову». Більшовицько-московська влада в Україні та її місцеві українці-яничари «через школу й через пресу та літературу вперто затирає притаманні особливості української мови й нахилиє її до російської». При цьому Іван Огієнко зауважує, що московський «напад іде головно на притаманні ознаки української мови, на ті ознаки, які відрізняють українську мову від російської. Більшовики намагалися витравити з пам'яті українців довгу історію українського народу, яка «дала багато українській мові такого, чого не знає мова російська і що відділює її від інших слов'янських мов» [1, с.225].

В 30-40-х рр. ХХ ст. в Україні йшла «вперта боротьба проти окремішності української мови», оскільки московська влада вважала, що українська мова «не сміє бути мовою окремою, зовсім самостійною, якою вона насправді є своєю історичною істотою». В Україні почали масово друкуватися словники і правописи, в яких, як пише І. Огієнко, «часто дається дві форми: одна однакова з російською, друга українська». Тому українські прислужники більшовиків не відважували вживати «української форми, коли подається поруч і російська». Окрім того, вони ще й вимагали «в школі чи в літературі» дотримуватися і не вживати «свого українського», а саме російського правопису [1, с.225].

Далі вчений звертає увагу на вживання в українських «школах, по всій літературі, по всій пресі» слів «авесь» і «авесь». Він пише, що форми «авесь» вживає російська мова, а своя власна українська «форма «авесь» стала буржуазно-національною – і ніби зникла». При цьому він зауважує, що хоча й «урядовий офіційний «Орфографічний словник» І. Кириченка (1955) на с. 45 дає «авесь, увесь і вєсь» та проте ніхто не відважиться писати чисто українське «весь!» А інакше станеш буржуазним націоналістом і «ворогом народу!» [1, с.225-226].

У праці «Наша літературна мова» він пише про те, «як саме советський уряд русифікує українську мову». Зокрема звертає увагу на форму «зробив возан», яку по-російському треба конче «сделал воз». При цьому І. Огієнко зауважує, що Рада Народних Комісарів УРСР 8 травня 1945 р. ухвалила, а в 1946 р. видрукувала «новий «Український правопис», який є «помилковим і грубо ненауковим», адже він змишує «замінний відмінок на -а для знахідного відмінку». Так, «Український правопис» на с. 71 «подає зовсім ненаукове правило про знахідного відмінка. Правило

ЗМІСТ

ПЕРЕДНЕ СЛОВО

1. ІВАН ОГІЄНКО І СУЧАСНА ГУМАНТАРНА НАУКА

СЕКЦІЯ ЛІНГВІСТИКИ

Адамський В. Р. Кам'янець-Подільський державний український університет у світлі його історії 6

Атанасіу В. П. Форми мови та її функції в поезії Івана Огієнка «Остання хвилинка» 15

Бердальска Д. І. Новітні українські романи: жанрові трансформації в літературі Івана Огієнка 24

Білоус Т. П. Особливості мовної картини світу в організації поезії Івана Огієнка 24

Борисюк Л. Д. Історія української мови у висвітленні Івана Огієнка 30

Бонца Г. В. Пароніми А. І. Огієнка про роль національно-фонетичного розвитку української мови 35

Вільчак І. П. Особливості мовної картини світу образу Богородиці в поезії Івана Огієнка «Марія» (з коментарями І. Огієнка) 39

Воробей І. С. Реконструкція клясського пафосу на основі поезії Івана Огієнка 44

Гуцук Н. В. Численні лексеми у концепції Івана Огієнка та її чіткі мовні ознаки 53

Гуцук О. М. Картографія особливостей фольклорно-стилістичної кристаличної структури поезії Івана Огієнка: «Шу! Вайури!» Думанка...» «Щого пароплава дивного» 58

Джорджанова Л. А. Специфічність авторства Івана Огієнка: збірка поезій І. Огієнка «Нелюдська поезія» 61

Дзюба Н. М. Концепція становлення літературної мови у словниці науковому доробку І. І. Огієнка 67

Завальнюк О. М. Науковий вісник діяльності І. І. Огієнка в українській Україні: виклики, переваги, мистецька робота і науковий стиль (1915-1920 рр.) 72

Каленчук С. О. Поезія Івана Огієнка як духовний лідер українського народу 81

Каленчук С. О., Форощівська Ю. О. Окреслення основних векторів дослідження Івана Огієнка у галузі мовознавства 85

Клименко Ф. П. Мовознавчі дослідження Івана Огієнка 90

Коваленко Б. О. Фіксація лексики «Любарьки» А. Свидницького в «Українському стилістичному словнику» Івана Огієнка 96

Коваленко Н. Д. Народна фразеологія в лексикографічному опрацюванні Івана Огієнка 101

Лазаренко В. В. Проблема соборності української мови у працях І. І. Огієнка 105

Марченко Н. В. Етно- та соціолінгвістичний аспекти досліджень Іваном Огієнком мови Тараса Шевченка 110

Марчук Л. М. Засоби вербалізації концепту «Страждання» у «Філософських містеріях» Івана Огієнка 117

Машко Л. І. Сакральний епос Тараса Шевченка в інтерпретації Івана Огієнка (Митрополита Іларіона) 122

Мозило П. П. Мовознавчі дослідження Івана Огієнка: структурний аналіз творчості 130

Мозило О. М. Прозорові словопоєми в віршах Івана Огієнка: напрямку руху в поезії «Марія Єгиптянка» Івана Огієнка 134

Набитович І. Й. Літературознавчі концепції Івана Огієнка: розвинути української літературної думки ХХ сторіччя 141

Одесенко В. П. Мовознавчі погляди Івана Огієнка в контексті розвитку української літературної думки ХХ сторіччя 147

Пайтєвська В. С. Пейзажі Тараса Шевченка: розбори Миколи Бажана 163

Пенталюк М. І., Гайдаєнко Т. В. Проблеми мовної культури в науковому доробку І. Огієнка 169

Попорозник С. Г. Лексико-фразеологічні засоби переконання в індивідуальному дискурсі Івана Огієнка 174

Погребенник В. Ф. Кореліят «Письменняє грідна мова» у Науці про рідномовні обов'язки Івана Огієнка 180

Полович А. С. Мовотворчість української літератури: лексиконів у рецепції Івана Огієнка 184

Портняк Л. Л. У світлі «Книги Новий» біблійний ракурс роману Панаса Мирного «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» 191

Святославко В. Г., Святославко С. В. Брунелізм у поезії Івана Огієнка 195

Святославко В. Г., Святославко С. В., Станчук В. Ф., Юзар М. Д. До питання локалізації літературно-мистецького історичного міста малої батьківщини Івана Огієнка 203

Солецкий О. М. Емблематична структура магичних обрядів (на матеріалі поезії Івана Огієнка «Докристанські вірвання українського народу») 211

Степаненко М. І. Текст у тексті: «Марія» національна ідея в лінгвістичному світлі одного інформативного дискурсу 217

Тимасова В. А., Душенко Т. І. Евфонічність як невіддільна риса української мови: криза призи досліджень Івана Огієнка 225

Тимошук Н. М. Літературознавчі інтерпретації історичної драми Івана Огієнка «Розп'ятий Мазепа» 230

Трембінський А. М. «Мовні чистий» Івана Огієнка та його сподвижників-подолан 234

Трубік Н. В. Мовні особливості газетно-публіцистичного стилю 241

Удальцев Л. Ф. Світлодіодно-аксіологічні домінанти українських приголосних у руській лігвістичній поемі Івана Огієнка 245

Умдаль А. V. Correlation and Use of Non-Finite Forms of the Verb in Bilingual Context 250

Фоміна Г. В. Die Prozesse der Bereicherung der Deutschen Lexik durch slawische Entlehnungen 254

Шульк С. А. Концепти мовної картини світу українців у текстах замовлянь (на основі лінгвістичних ідей І. Огієнка) 258